

Střih televizních sportovních přenosů

Bc. Lucie Plaširybová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Ateliér Audiovize

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Plaširybová**
Osobní číslo: **K12153**
Studijní program: **B8209 Teorie a praxe audiovizuální tvorby**
Studijní obor: **Audiovizuální tvorba – Stříhová skladba**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **1. Teoretická část:**
Střih televizních sportovních přenosů

2. Praktická část:
Audiovizuální dílo nebo tematický soubor
audiovizuálních děl, délka minimálně 10 min.,
stříhová skladba

Zásady pro vypracování:

1. Teoretická část:

Rozsah práce: minimálně 15 normostran textu bez započítání obsahu, rejstříku a obrazových příloh. **Formální podoba:** 1 ks v pevné vazbě s popisem na hřbetu i horní desce spolu s CD-R. Dále 2 ks práce, které mohou být v kroužkové vazbě. Práci je třeba rovněž odeslat do knihovny UTB Zlín v elektronické podobě ve formátu pdf. **Pokyny k vypracování:** prostudujte a analyzujte dostupné materiály z profesního hlediska a formulujte závěry a získané vědomosti.

2. Praktická část: Výstupní dílo:

- 3 ks DVD ve formátu DVD-video (PAL) s graficky upraveným bookletem
- 1ks datového DVD obsahující: grafický návrh bookletu (PDF/AI, CMYK, 300dpi, texty v křivkách), návrh filmového plakátu formát 70 x 100cm (PDF/AI, CMYK, 300dpi, texty v křivkách)

- 1ks datového DVD obsahující: film ve formátu SD/HD v odpovídajícím datovém toku a kontejneru MPEG2 ve dvou verzích: 1) česká verze (české znění či titulky vypálené do obrazu), 2) anglická verze (anglické znění či titulky vypálené do obrazu).

Všechny odevzdávané materiály musí splňovat vnitřní technické normy AAV pro odevzdávání prací a musí být řádně popsány (jméno, název, logo fakulty, formát, rozlišení). Součástí celé práce budou rovněž vyplněné a předané formuláře pro OSA, NFA a podepsaný formulář "Údaje o bakalářské práci studenta".

Na samostatném nosiči CD/DVD-R, označeném "Podklady pro katalog FMK UTB ve Zlíně", odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní e-mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/umělecké dílo**

Seznam odborné literatury:

VALUŠIAK, Josef. Základy strihové skladby. 3., rozš. vyd. V Praze: FAMU, 2005, ISBN 80-733-1039-2

KUČERA, Jan. Strihová skladba ve filmu a v televizi. 2., dopl. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2002, ISBN 80-733-1896-2

ORLEBAR, Jeremy. Kniha o televizi. 1. vyd. V Praze: NAMU, 2012, ISBN 978-80-7331-246-6

PLAZEWSKI, Jerzy. Filmová řeč. 1. vyd. Praha: Orbis, 1967

JACOBSON, Mitch. Mastering Multi-Camera Techniques: From Preproduction to Editing and Deliverables. 1st ed. MA: Focal Press, 2010, 472 s. ISBN 02-408-1176-3

MILLAR, Gavin and REISZ, Karel. The Techique of film editing. 2nd ed. MA: Focal Press, 2005, 901 s. ISBN 02-405-2185-4

SLACK, Trevor. The Commercialisation of Sport. 1st ed. MA: Routledge, 2003, 368 s. ISBN 07-146-8078-8.

Vedoucí bakalářské práce: **MgA. Libor Nemeškal**

Ateliér Audiovize

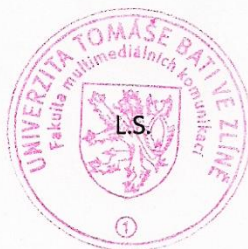
Datum zadání bakalářské práce: **2. prosince 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **12. května 2015**

Ve Zlíně dne 2. prosince 2014

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.

děkanka

MgA. Pavel Hruša
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 21.11.2014

LUCIE PRAŠNÝBOVÁ, *Právníkova*
Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělěčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3.

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odprá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá tématem střih televizních sportovních přenosů. V úvodní části se zaměřuje na teoretická východiska a historický vývoj téhož tématu. Součástí této práce je snaha zmapovat způsoby práce obrazového střihače a vytvořit obecnou skladbu sportovních přenosů. V poslední řadě se zaměřuje na střihové trendy sportovních přenosů.

Klíčová slova: sport, sportovní přenos, živý střih, sekvenční střih, televize

ABSTRACT

This thesis deals with editing of live TV sports broadcasts. First part is sum of theoretical works about this theme as well as historical precedents. Main part offers theoretical base for work of editor for live-streamed sport events and prepares general overview of sport event editing pattern. In last part presents actual tendency in sports broadcasts.

Keywords: sport, sport broadcast, live editing, multiple-camera setup, TV

Velmi ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování MgA. Liborovi Nemeškalovi za jeho cenné rady, trpělivost a čas při vedení mé bakalářské práce a Petru Ryšavému za odborný dohled při realizaci stříhu sportovních přenosů.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	11
1.1 SPORT	12
1.2 ŽIVÉ VYSÍLÁNÍ SPORTU	13
1.3 PŘÍMÝ SPORTOVNÍ PŘENOS	13
1.4 SEKVENČNÍ TECHNOLOGIE A TECHNOLOGIE ŽIVÉHO STŘIHU	14
1.4.1 Živý střih	15
1.4.2 Sekvenční střih	16
1.4.3 Obrazový střihač	16
1.4.4 Obrazová režie	17
1.5 PŘENOSOVÝ VŮZ	20
2 HISTORICKÝ VÝVOJ TELEVIZNÍHO VYSÍLÁNÍ SPORTOVNÍCH PŘENOSŮ	21
2.1 POČÁTEK VZNIKU TELEVIZNÍHO VYSÍLÁNÍ SPORTOVNÍCH PŘENOSŮ	21
2.2 SPORTOVNÍ TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ U NÁS	22
3 STŘIH TELEVIZNÍCH SPORTOVNÍCH PŘENOSŮ	24
3.1 PŘÍPRAVA SPORTOVNÍHO PŘENOSU	24
3.2 PRÁCE STŘIHAČE NA SPORTOVNÍCH PŘENOSECH	24
3.2.1 Komunikace se členy štábu	25
3.3 SKLADBA SPORTOVNÍHO PŘENOSU	26
3.3.1 Znělka	26
3.3.2 Předtáčka	26
3.3.3 Předěl	27
3.3.4 Úvod do hry / závodu	27
3.3.5 Hra / závod	28
3.3.6 Přerušení	28
3.3.7 Vraccčka	28
3.3.8 Zakončení sekvence	29
3.3.9 Ukončení	29
3.4 SOUČASNÉ STŘIHOVÉ TRENDY	30
ZÁVĚR	32
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	33
SEZNAM OBRÁZKŮ	34
SEZNAM TABULEK	35

ÚVOD

Tématem mé teoretické práce je v obecné rovině střih televizních sportovních přenosů. Toto téma jsem si zvolila, protože mi oblast televizní tvorby byla vždy blízká a právě pro televizi je daný druh výroby typický. Zkušenost se střihem sportovních přenosů v mém výběru také hrála roli. Vzhledem k rozsáhlosti zvoleného tématu jsem se rozhodla o konkretizaci na sportovních přenosů. Přestože můžou existovat výjimky, které se od těchto postupů mírně či více vychylují, pokusila jsem se najít obecný klíč platící na většinu těchto přenosů.

V první kapitole Teoretická východiska se bude bývat všemi důležitými pojmy týkající se střihu televizních sportovních přenosů. Většina teorie střihové skladby v naší republice vychází z publikací Jana Kučery a Josefa Valušiaka, která specifikují obecná profesní pravidla práce střiháče, avšak se nezapomíná se konkrétně střihem televizních přenosů.¹ Tématem živého střihu se zabývá ve své bakalářské práci Filip Veselý, který se zaměřuje spíše na odlišnost práce postprodukčního a sekvenčního střiháče.² Další rozšíření popsal Miroslav Bláha a Tomáš Kašpar.³ Oba ve své bakalářské práci zkoumají obrazového střiháče a jeho práci na studiovém pořadu. Mezi zahraniční teoretiky zabývající se střihem sportovních přenosů se řadí Jeremy Orlebar, Mitch Jacobson, Gavin Millar a Karel Reisz nebo Trevor Slack.⁴

Na historický vývoj televizního vysílání sportovních přenosů se soustřeďuje druhá kapitola. Ta se dělí na dvě podkapitoly. První se zaměřuje na počátek vzniku televizního vysílání v zahraničí a druhá zahrnuje sportovní televizní vysílání u nás. Juraj Rusnák se ve své knize zabývá historií sportovních

¹ KUČERA, Jan. *Střihová skladba ve filmu a v televizi*. 4., rozš. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2002. 146 s. ISBN 80-733-1896-2. VALUŠIAK, Josef. *Základy střihové skladby*. 3., rozš. vyd. V Praze: FAMU, 2005, ISBN 80-733-1039-2.

² VESELÝ, Filip. 1. Teoretická část: Střih v sekvenčních technologiích a jeho rozdíly v rámci forem 2. Praktická část: Amputace. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací.

³ BLÁHA, Miroslav. 1. Teoretická část: Střih studiových televizních pořadů "Medúza" 2. Praktická část: Audiovizuální dílo nebo tematický soubor audiovizuálních děl, délka minimálně 10 min., střih. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací. KAŠPAR, Tomáš. 1. Teoretická část: Přístup k formátu televizního pořadu Tečka páteční noci 2. Praktická část: Audiovizuální dílo nebo tematický soubor audiovizuálních děl, délka minimálně 10 min., střih. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací.

⁴ ORLEBAR, Jeremy. *Knihy o televizi*. 1. vyd. Praha: NAMU, 2012. 228 s. ISBN 978-80-7331-246-6. JACOBSON, Mitch. *Mastering Multi-Camera Techniques: From Preproduction to Editing and Deliverables*. 1st ed. MA: Focal Press, 2010, 472 s. ISBN 02-408-1176-3. MILLAR, Gavin and REISZ, Karel. *The Technique of film editing*. 2nd ed. MA: Focal Press, 2005, 901 s. ISBN 02-405-2185-4. SLACK, Trevor. *The Commercialisation of Sport*. 1st ed. MA: Routledge, 2003, 368 s. ISBN 07-146-8078-8.

přenosů.⁵ Na dějiny České televize se zaměřuje Martin Štoll ve své knize *Záhájení televizního vysílání*.⁶ Ve své závěrečné práci se také vývojem sportu zabývá Ondřej Tomek, Vojtěch Bílý a Nela Svěráková.⁷

Závěrečná kapitola se dělí na tři části: Práce stříhače na sportovních přenosech, Skladba sportovního přenosu a Současné stříhové trendy. Podkapitola Práce stříhače na sportovních přenosech se zaměřuje na hlavní úkoly stříhače a jeho jednotlivé kompetence a povinnosti. Zdůrazňuji jeho nepostradatelnost a důležitost ve štábu. Mezi neodmyslitelné činnosti stříhače patří komunikace s ostatními složkami štábu. Ve Skladbě sportovního přenosu je mou snahou přijít na obecnou skladbu sportovních přenosů, definovat jednotlivé části sportovního přenosu a specifikovat je. Pro reálnější představu budu používat konkrétní příklady a obrázky. Další podkapitola Současné stříhové trendy se zabývá moderními postupy stříhu televizních sportovních přenosů. Naráží na snahu umocnit pocity diváků u televizních obrazovek a snahu nabídnout jim víc než by zažili přímo na sportovišti.

Hlavním cílem mé práce je tedy snaha analyzovat práci stříhačů u sportovních přenosů a vytvořit obecnou skladbu sportovních přenosů. Mezi další cíle patří obsáhnutí teoretických východisek, historického vývoje sportovních přenosů a současných stříhových trendů. Pokládám toto téma za nepříliš prozkoumané. Myslím, že tato práce může být velkým přínosem pro všechny, kteří se o tuto tematiku zajímají.

⁵ RUSNÁK, Juraj. *Textúry elektronických médií*. Prešov: Grafotlač Prešov, s. r. o., 2010. 296 s. ISBN 978-80-555-0200-7.

⁶ ŠTOLL, Martin. *Zahájení televizního vysílání. 1.5. 1953 – Zrození televizního národa*. 1. Vyd. Praha: Havran, 2011. 212 s. ISBN 978-80-87341-06-3.

⁷ TOMEK, Ondřej. *Televizní komercializace sportu*. Brno, 2003. 125 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. BÍLÝ, Vojtěch. *Televizní sportovní přenos jako drama – prvky spektaklu ve fotbalových utkáních*. Olomouc, 2013. bakalářská práce (Bc.). Palackého Univerzita v Olomouci. Filozofická fakulta. BÍLÝ, Vojtěch. *Televizní sportovní přenos jako drama – prvky spektaklu ve fotbalových utkáních*. Olomouc, 2013. bakalářská práce (Bc.). Palackého Univerzita v Olomouci. Filozofická fakulta. SVĚRÁKOVÁ, Nela. *Sport a televize*. Brno, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Jan Kučera ve své knize *Stříhová skladba ve filmu a televizi* tvrdí, že filmové a televizní dílo má vlastní strukturu.⁸ Kdyby tomu tak nebylo, nešlo by toto dílo vnímat jako smysluplný ucelený celek. Kučera klade velký důraz na stříhovou skladbu díla, která podle něj vyjadřuje postup dění, takovým způsobem, aby na diváka působil rozumově emocionálně a esteticky. Tato skladba spojuje, slučuje jednotlivé záběry ve srostlý celek. K utvoření takového celku je za potřebí znalost určitých zásad, např. vazba záběrů, otázky a odpovědi, shody a rozdíly, protikladnost záběrů.

Film i televizní dílo se skládá z celé řady záběrů. Jednotlivé záběry se vzájemně váží v divákově vědomí. Základním předpokladem vazby záběrů v divákově vědomí je, že každý záběr dává divákovi určitou soustavu podnětů, které lze označit jako otázky a odpovědi. V jednotlivých záběrech, které spolu sousedí, jsou jejich materiálními nositeli shody a rozdíly, které vidíme nebo slyšíme. Každý následující záběr je totiž s předešlým, s nímž se váže, v něčem shodný a v něčem rozdílný. Rozdílnost odpovídá na otázky, které vyvstaly v předchozím záběru. Vztah sousedících záběrů má však ještě jeden nezbytný moment, je to moment protikladu. Záběry v sobě nesou něco protikladného, neočekávaného, aby diváka nenudili a zajímali.

Na Jana Kučera navazuje Josef Valušiak ve své publikaci *Základy stříhové skladby*.⁹ Ten uvádí základní oblasti stříhové skladby audiovizuálního díla. Konkrétně se zaměřuje na předsnímací jednoty, orientaci diváka v prostoru, pohyb, délku záběrů, návaznost záběrů, čas, prostor a další. Všechny tyto náležitosti mají totiž svá opodstatnění a jejich dodržování jsou velmi důležitá. Mezi předsnímací jednoty patří jednota prostoru, atmosféry, rekvizit, kostýmů, osvětlení, optického vyjádření a barevné jednoty. Při zachování jednoty prostoru divák musí mít dojem, že oba záběry se odehrávají v témž prostoru. Při sportovní přenosu toto jednotné prostředí tvoří stadion, hala, kurt nebo hřiště. Zvuk a osvětlení hracího prostoru a hlediště jsou důležité rovněž pro zachování jednoty atmosféry a osvětlení. Jednotu kostýmů tvoří dresy jednotlivých družstev. Barevné jednoty mají na starost obrazoví inženýři, kteří se starají o barevné podání. Divákovu orientaci v prostoru zajišťuje pravidlo osy. U sportovního přenosu máme většinou dva týmy, které na začátku a konci hry stojí v řadě proti sobě. Osou rozumíme směr jejich vzájemného pohledu a pravidlo osy říká, že všechny záběry jejich hry mají být natáčeny z prostoru na jedné straně této osy, tedy tým A se dívá vždy zleva doprava, tým B naopak.

⁸ Cit. KUČERA, Jan. *Stříhová skladba ve filmu a v televizi*. 4., rozš. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2002. str. 146. ISBN 80-733-1896-2.

⁹ Cit. VALUŠIAK, Josef. *Základy stříhové skladby*. 3., rozš. vyd. V Praze: FAMU, 2005, str. 46-51. ISBN 80-733-1039-2.

Záběry dělíme podle velikosti, ve filmové praxi se ustálilo rozlišování těchto záběrů na velký celek (VC), celek (C), polocelek (PC), americký záběr (AZ), polodetail (PD), detail (D) a velký detail (VD). Volba velikosti pro daný záběr závisí samozřejmě na funkci, která je mu určena. Při sportovním přenosu se používají celky a polocelky pro orientaci diváka a přehlednost. Při akci a situacích, které chceme přiblížit divákovi, jsou běžné velikosti záběrů americký záběr a polodetail. Velký celek, detail a velký detail se používají zřídka.

Kniha o televizi Jeremyho Orlebara poukazuje na skutečnost, že obor televizního studia je v neustálém vývoji. Nové technologie a divákův zájem ovlivňují jeho vývoj. Jeremy Orlebar se snaží popsat současné televizní žánry a jejich narativ. Mezi ně se řadí i televizní sport. Ten podněcuje sportovní diváky, aby se cítili jako součást davu fanoušků přítomných na většině sportovních událostí, aby měli pocit, že se mohou podílet na odborném hodnocení toho, co hráči dělají, a aby dokázali sdílet pocity úspěchu anebo zklamání, které zažívají i samotní hráči.

Dále se zaměřuje na svícení, rámování a velikost záběrů. Tříbodové svícení (hlavní, doplňkové a zadní světlo) je ideální způsob, jak nasvítit dialogovou či jinou scénu. O rámování a velikosti záběrů se vyjadřuje Jeremy Orlebar takto: *“Způsob, jak je záběr rámován, a výběr velikosti záběru by neměly diváka vytrhnout z jeho prožitku orámované konstruované reality dramatického pořadu, ale naopak by měli posilovat jeho zážitek.”*¹⁰ Oproti Josefu Valušiakovi definuje další velikosti záběrů a to makrodetail (MK), půlzáběr (PZ), velmi velký celek (VVC) a široký záběr (ŠZ). Pro tuto práci si však vystačím se základními velikostmi.

1.1 Sport

Původ slova sport je možné odvodit z latinského *disportare*, starofrancouzského *désporter* či anglického *disport*. Ve všech případech to znamená bavit se, rozptylovat nebo obveselovat, resp. utíkat od povinností k zábavě.¹¹

Existuje celá řada definicí pojmu sport. Rada Evropy označila sport: *„veškeré formy tělesné aktivity, které, provozovány příležitostně nebo organizovaně, usilují o vyjádření nebo vylepšení fyzické kondice*

¹⁰ Cit. ORLEBAR, Jeremy. *Kniha o televizi*. 1. vyd. Praha: NAMU, 2012. str. 123. ISBN 978-80-7331-246-6.

¹¹ TOMEK, Ondřej. *Televizní komercializace sportu*. Brno, 2003. 125 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.

a duševní pohody, utvoření společenských vztahů či dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních.“¹²

Z jiného úhlu pohledu se na sport dívá Lumír Klimeš: „*Sport je za prvé: tělesná cvičení, pohybová činnost, hry apod. prováděné zpravidla soutěživou formou a organizovaně. Za druhé: jakákoliv jiná činnost provozovaná ze záliby a pro zábavu.*“¹³

Pro potřeby této práce lze sport shrnout jako fyzickou aktivitu spojenou se zábavou.

1.2 Živé vysílání sportu

Jan Kučera říká, že při živém vysílání televizního díla se snímání jeví jako pochod celistvých, plynulých, nečleněných dějů. To znamená, že hra probíhá kontinuálně a hráči hrají plynule v reálném čase. Snímá je několik kamer, které vytvářejí jednotlivé záběry (technické nebo pracovní záběry). Ty vidí střiháč souběžně na monitorech. Tím, že zařazuje snímek té či oné kamery do vysílání, že jej posílá „ven“, skládá, syntetizuje tyto záběry v jediné dílo. Rozdíl je tedy v časovém odstupu střihové skladby od snímání. V televizním vysílání se skladba díla tvoří souběžně s předsnímacím vytvářením díla.¹⁴

Živé vysílání sportu se zaměřuje především na ty druhy sportu, s nimiž diváci už mohou mít nějakou zkušenost, ať už jako aktivní hráči či jako diváci. Mnohem větší pokrytí má například fotbal a kriket než sporty, které většina diváků nikdy nehrála ani neviděla naživo, jako je třeba šerm. Zajímavou výjimku z tohoto obecného pravidla představují přenosy olympijských her. Zde se soutěžení odehrává mezi národními týmy, takže televize má tendenci přenášet události, u nichž lze očekávat, že domácí publikum bude fandit domácím sportovcům, např. mezinárodní zápasy, turnaje, mistrovství světa.¹⁵

1.3 Přímý sportovní přenos

Přímý přenos je způsob živého vysílání, zvyšující dosah akce i na ty, kteří se nemohou dostavit do areálu akce a vidět ji na vlastní oči. Sledování přímého přenosu je většinou možné na televizních obrazovkách nebo na internetu. Přímé sportovní přenosy se specializují na vysílání ze sportovních akcí.

¹²Cit. Bílá kniha o sportu. [online]. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství. © 2007 [cit. 2014-12-05] Dostupné z: http://ec.europa.eu/sport/documents/wp_on_sport_cs.pdf

¹³ Cit. KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 5. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1994. str. 705. ISBN 978-80-7235-446-7

¹⁴ KUČERA, Jan. *Střihová skladba ve filmu a v televizi*. 4., rozš. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2002. 146 s. ISBN 80-733-1896-2.

¹⁵ ORLEBAR, Jeremy. *Kniha o televizi*. 1. vyd. Praha: NAMU, 2012. 228 s. ISBN 978-80-7331-246-6

Využívají potenciálu mnoha kamer při přenosu fotbalu, kriketu a dalších sportů, kde vícečetné kamery mohou být rozmístěny kolem různých stran hrací plochy. To umožňuje rychle měnit záběry z jedné a druhé kamery i z celku na detail, čímž se do pořadu vnáší koherentní dojem prostoru a dramatickosti. V lineárních nebo ne tak prostorově rozsáhlých sportech, jako jsou závody veslic nebo šipky, je mnohem těžší využít takové možnosti záběrů, i když každý z těchto sportů má také určité televizní pokrytí.¹⁶ Umožňují tedy všem sportovním fanouškům sledovat sportovní přenos z několika úhlů a různých vzdáleností a dostat se ke svému favoritovi blíž a prožívat s ním emoce prostřednictvím televize nebo internetu.

1.4 Sekvenční technologie a technologie živého střihu

Sekvenční technologie a technologie živého střihu znamenají postup, kdy se scéna snímá několika kamerami najednou a střiháč volí výsledný obraz přímo na místě v reálném čase.

Filip Veselý ve své práci uvádí: „*Sekvenční technologií neboli technologií sekvenčního snímání se v televizní praxi běžně rozumí princip snímání scény na více kamer a jejich střihu v reálném čase.*“¹⁷

Tomáš Kašpar navazuje na Filipa Veselého a specifikoval tři výhody tohoto snímání. Ty jsou:

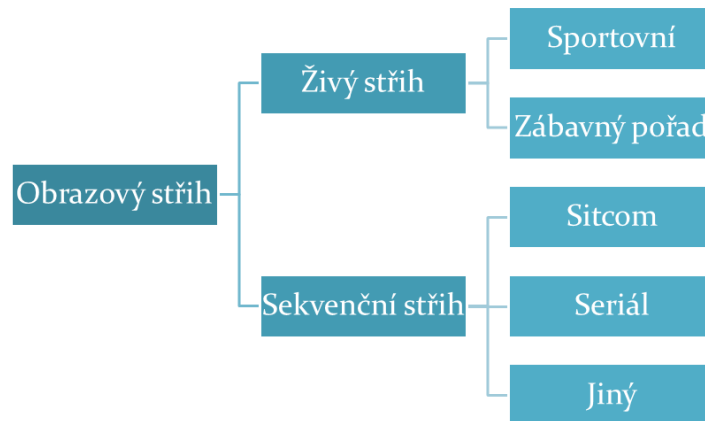
- rychlosti natáčení;
- vznik pořadu v délce několika minut vznikne při živém střihu ve stejném časovém údobí;
- není zde prostor na nějaké dotáčení několika verzí a následného přestřihání.¹⁸

Je to způsob nebo metoda, jak rychle natočit audiovizuální dílo, které probíhá v čase a prostoru a je snímáno několika kamerami najednou.

¹⁶ ORLEBAR, Jeremy. *Kniha o televizi*. 1. vyd. Praha: NAMU, 2012. 228 s. ISBN 978-80-7331-246-6

¹⁷ Cit. VESELÝ, Filip. 1. Teoretická část: Střih v sekvenčních technologiích a jeho rozdíly v rámci forem 2. Praktická část: Amputace. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací.

¹⁸ KAŠPAR, Tomáš. 1. Teoretická část: Přístup k formátu televizního pořadu Tečka páteční noci 2. Praktická část: Audiovizuální dílo nebo tematický soubor audiovizuálních děl, délka minimálně 10 min., střih. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací.

Obrázek 1 – Diagram obrazového střihu

1.4.1 Živý střih

Živý střih probíhá v reálném čase v živém vysílání a nelze jej měnit ani opravovat. Je tedy jedinečný. Tento živý střih lze dále dělit na sportovní a zábavný pořad. V této práci se zaměřuji na střih živý, sportovní.

Tomáš Kašpar ve své práci uvádí: „Živý střih je neopakovatelný. Vše je možné provést jen jednou na první pokus. Pokud zde nastane z jakéhokoliv důvodu chyba, tak tuto chybu vidí i divák. Živý střih již nelze opakovat znovu nebo v postprodukcí opravit, jak tomu může být u pořadů, které se natáčejí před samotným vysíláním. Je to lineární proud signálu, který prochází od kameramanů nebo grafiků, případně předem předpřipravených příspěvků přes režii, kterou ovládá obrazový střiháč, přímo k divákům u jejich obrazovce.“¹⁹

Střiháč po komunikaci s režisérem si domluví postup snímání živého vysílání. Střiháč se pak postup snaží dodržovat. Protože má živý střiháč jen jedinou aktuální možnost střihu, je důležitá jeho schopnost rychle a pohotově jednat a rozhodovat se. Jeho bezprostřední reakce jsou nepostradatelné v případě změny v dění. Rychlá a efektivní komunikace s kameramany, ale i zvukařem, odbavovači titulků a grafiky je základní dovedností.

¹⁹ Cit. KAŠPAR, Tomáš. 1. Teoretická část: Přístup k formátu televizního pořadu Tečka páteční noci 2. Praktická část: Audiovizuální dílo nebo tematický soubor audiovizuálních děl, délka minimálně 10 min., střih. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací.

Divák je velmi citlivý na chybu střihu (např. když divák nevidí gól), proto je důležitá soustředěnost celého štábu. Pro minimalizaci chyb při sportovním přenosu má minimálně jedna kamera zakomponovaný celek. Ta se používá pro orientaci a přehlednost diváka ve hře.

1.4.2 Sekvenční střih

Sekvenční střih je proces, při kterém obrazový střihač přepíná v reálném čase jeden obrazový zdroj na druhý. Filip Veselý definoval ve své práci obrazový střih jako „přepnutí signálu z kamery A na signál z kamery B.“²⁰ Toto přepínání kamer se posílá na výstup a vzniká výsledné dílo. Výsledné dílo je lineární. To znamená, že u výsledného díla nelze vynechat nějaký čas nebo dílo prodloužit. Sekvenční střih lze několikrát opakovat na rozdíl od střihu živého.

	<i>Živý střih</i>	<i>Sekvenční střih</i>
Linearita	ano	ano
Opakovatelnost	ne	ano
Přepínání signálu	ano	ano
Reálný čas	ano	ano

Tabulka 1 – Porovnání živého a obrazového střihu

1.4.3 Obrazový střihač

Obrazový střihač ovládá obrazový střihačský pult v režii televizního studia nebo přenosového vozu s více kamerami. Pracuje společně s ostatními členy štábu při natáčení a nikoliv odděleně. Střihač je tedy přímou součástí procesu natáčení jak při přímém, tak i sekvenčním. Miroslav Bláha ve své práci zdůrazňuje potřebu správné a efektivní komunikace obrazového střihače se štábem především s hlavními složkami. Střihač by měl vše sdělovat jasně a výstižně, reagovat pohotově, zvládat více vjemů najednou a to vše s klidnou hlavou.²¹ Při práci se obrazový střihač snaží dodržovat předem připravené schéma, které si dopředu nazkoušel se štábem nebo projednal s režisérem.

²⁰ Cit. VESELÝ, Filip. 1. Teoretická část: Střih v sekvenčních technologiích a jeho rozdíly v rámci forem 2. Praktická část: Amputace. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací

²¹ BLÁHA, Miroslav. 1. Teoretická část: Střih studiových televizních pořadů "Medúza" 2. Praktická část: Audiovizuální dílo nebo tematický soubor audiovizuálních děl, délka minimálně 10 min., střih. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací

Obrázek 2 – Obrazový stříhač

1.4.4 Obrazová režie

Obrazová režie je jedna ze součástí, které se podílí na zpracování televizního signálu. V obrazové režii je přijímán signál z kamer, který je řetězen do odbavovacího pracoviště a pracoviště technické kontroly, odkud je dále šířen distribučními řetězci až k divákovi.²² Obrazová režie je tedy zařízení, na kterém je prováděn střih. Toto zařízení je zasazeno do funkčního komplexu, který obsahuje další součásti. Tyto součásti spolupracují s obrazovou režii. Jsou to:

- monitorová stěna;
- dorozumívací zařízení neboli komunikace;
- pracoviště odbavování grafiky a titulků;
- obsluha čtecího zařízení;
- obrazové korekce;
- příspěvkové a záznamové zdroje;

²² KUBA, Petr a VÍT, Vladimír. *Televizní technika: studiové zpracování televizního signálu*. 1. vyd. Praha: BEN - technická literatura, 2000, 223 s. ISBN 80-860-5688-0.

- zvukový pult.

Obrázek 3 – Obrazová režie

Na obrazové režii má možnost obrazový stříhač přepínat obrazový signál z různých zdrojů na výstup. Každý zdroj je zastoupen na ovládacím pultu samostatným tlačítkem. Tento pult je pomyslně rozdělen na několik částí. Je zde několik množství nastavení, záleží již na konkrétní režii a zvyklostech stříhače. Většinou se před samotným stříhem nastavují předvolby. V jednotlivých předvolbách je obvykle pět skupin individuálního nastavení každé střížny:

- KAMERY - čísla jednotlivých kamer a jejich pořadí na obrazové režii, mají zkratku KAM;
- KLÍČE – upstream USK, downstream DSK (loga, titulky, postavy);
- GRAFIKA – statická, pohyblivá (fotodokumentace, grafy, statistiky a další);
- VIDEOPŘÍSPĚVKY - (jingle, veškeré grafické příspěvky s hudbou, komentářem, nebo audio záznamem) zkratka VTR (pro příspěvkové páskové stroje), DISK (pro příspěvky z diskového pole), VZ (variabilní zdroj);

- PŘECHODY – jakým způsobem se má přejít do následujícího signálu (prolínačka, stíračka, zatmívačka, překryvačka), zkratka M/E.²³

Každý stříhač se může rozhodnout, kde chce jaký signál vidět na monitorové stěně. Důležitá je přehlednost a logické rozmístění všech videosignálů, aby se stříhač při stříhu správně a rychle orientoval. Nahoře v řadě se často volí jednotlivé kamery, pod nimi videopříspěvky, klíče a grafika. Uprostřed bývají zpravidla dva větší monitory. Ten vlevo označen PREVIEW pro náhled předstříhu a ten vpravo PROGRAM pro finální výstup.

Rozmístění všech předvoleb na stříhovém pultu obrazové režie a na monitorové stěně musí mít obrazový stříhač dokonale zvládnuté, aby se dále jen soustředil na komunikaci se štábem a na obsah přenosu. Stříhový pult se skládá z několika řad tlačítek. Největší a základní část je označována jako stříhová řada. Tato řada je označena jako PROGRAM/PREVIEW. V řadě PROGRAM se nachází tlačítka pro ostrý stříh. Pod touto řadou se nachází PREVIEW řada, která obsahuje náhledová tlačítka jednotlivých zdrojů.

Z toho tedy vyplývají dvě možnosti stříhu. První možnost je přepínáním řady PROGRAM lze provozovat základní způsob stříhu, je nejjednodušší, ale nese s sebou riziko, že se obrazový stříhač přehmátne a nedopatřením zvolí jiné tlačítko. Druhou možností je, že si zvolíme tlačítko z PREVIEW řady do předstříhu a následně stříhem nebo prolnutím dojde k výměně zvolených zdrojů na PREVIEW a PROGRAM řadě. Výhodou tohoto způsobu stříhu je, že zvolenou předvolbu uvidí stříhač i režisér na monitoru PREVIEW.

²³ KAŠPAR, Tomáš. 1. Teoretická část: Přístup k formátu televizního pořadu Tečka páteční noci 2. Praktická část: Audiovizuální dílo nebo tematický soubor audiovizuálních děl, délka minimálně 10 min., stříh. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací

Obrázek 4 – Stříhový pult

Dále se nachází na pultu obrazové režie je modul pro ovládání přechodů (transition control). Ten je většinou umístěn napravo od základních řad, aby se dal ovládat pravou rukou. Typickým prvkem je T-bar, prolínací páčka (fader lever). Ta umožňuje mezi sebou prolínat dva zdroje. Pult doplňují triko-prolínací M/E (Mix/Effects) oddíly. M/E řady umožňují nastavování například klíčů a jedním stiskem je posílají na výstup. Podle konfigurace pultu zde mohou být další trikové moduly (ovládání klíčování, digitálních efektů, atd.).

1.5 Přenosový vůz

Přenosový vůz je hlavní televizní technologií a umožňuje převážet potřebnou přenosovou techniku k určitému místu. Přenosový vůz zajišťuje většinu výroby sportovních přenosů. Vůz zahrnuje kamery, komunikaci, kabely, režijní pracoviště s náhledovými a výstupními monitory, stříhový pult, dorozumívací systém, zvukové pracoviště, pracoviště obrazové korekce, pracoviště odbavování grafiky a příspěvků, směrovač výsledného signálu atd.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ TELEVIZNÍHO VYSÍLÁNÍ SPORTOVNÍCH PŘENOSŮ

Sport byl významnou součástí již vzniku televizního vysílání a prostřednictvím televize ho dnes po celém světě sledují miliardy diváků. Během vysílání z jakékoliv sportovní události je totiž naplněna jedna z primárních funkcí televize, a to zprostředkovat lidem u obrazovek celou akci či utkání v přímém přenosu.

2.1 Počátek vzniku televizního vysílání sportovních přenosů

Šíření signálu do amerických a později i evropských domácností šel ruku v ruce s formováním skladby programu televizních společností. Ke zvýšení zájmu publika byl sport televizními společnostmi zapojován do televizního vysílání již z počátku. Brzy se stal běžnou součástí televizního programu. Již v roce 1928 zažila Velká Británie první pokusné televizní vysílání a ty se přenášely i světoznámé dostihy v Epsonu. První zárodky televizního sportovního vysílání můžeme datovat k 22. 3. 1935. V tento den byly do vysílání německé televize poprvé zařazeny sportovní příspěvky, a to ve formě krátkých klipů. Ty se však ještě nevysílaly v přímém přenosu. První přímý sportovní přenos ve světové historii přenášely německé firmy Telefunken a Fernseh z olympiády v Berlíně v létě 1936. Přenos byl snímán na elektronické kamery. Celkem se odvysílalo 72 hodin živého přenosu určeného pro televizi i rozhlas. Většina událostí se však vysílala ze záznamu.²⁴

Při boxerském utkání v berlínském Sportpalastu byl 11. srpna 1939 poprvé během sportovní události použit přenosový vůz. Ve stejném roce mohli sport na televizní obrazovce sledovat diváci i v zámoří a konkrétně šlo o zápas v baseballu ve Spojených státech amerických. První přenos z fotbalu, tedy nejpopulárnějšího kolektivního sportu na světě, odvysílala stanice BBC 1. 1. 1949 ve Velké Británii.²⁵

Americká televize odvysílala první přímý televizní přenos ze sportovního prostředí z utkání americké baseballové ligy tři roky po olympiádě v Berlíně. V roce 1944 začala stanice NBC vysílat první pravidelný sportovní pořad Gillette Cavalcade of Sports.²⁶

²⁴ SVĚŘÁKOVÁ, Nela. *Sport a televize*. Brno, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií.

²⁵ TOMEK, Ondřej. *Televizní komercializace sportu*. Brno, 2003. 125 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.

²⁶ ŠTOLL, Martin. *Zahájení televizního vysílání. 1.5.1953 – Zrození televizního národa*. 1. Vyd. Praha: Havran, 2011. 212 s. ISBN 978-80-87341-06-3.

2.2 Sportovní televizní vysílání u nás

1. května 1953 zahajuje vysílání Československá televize (ČST). Televizní programy byly zpočátku vysílány ze záznamu, ale už 11. února 1955 ČST uskutečňuje první přímý televizní přenos na našem území. Začínal v 19:30 hod. a jednalo se o přátelské utkání na Štvanici mezi výběrem Prahy a švédským Leksandem na zimním stadionu v Praze. Zde byl poprvé v českém, potažmo československém prostředí, využit přenosový vůz značky Tesla. Původní záměr vysílat pouze dvě třetiny tohoto utkání se v průběhu přenosu, na čestné žádosti nadšených diváků, změnil. Lidé tehdy volali do budovy televize a přímo i do přenosového vozu ať se zápas odvysílá celý.²⁷ Tedy jedny z prvních programů, které mohli lidé v Československu sledovat, byly přenosy ze sportu. Díky sportovní oblíbenosti televize brzy do vysílání zařazuje i první přímý přenos ze zahraničí – sérii přenosů ze zimních olympijských her v Cortine d'Ampezzo v lednu 1956. V té době už také funguje televizní sportovní redakce, jejímž vedoucím se stal Miroslav Hladký, dřívější redaktor Mladé fronty.²⁸

Po roce 1989 vzniká jednak samostatná Česká televize (dále jen ČT), ale zároveň je televizní trh liberalizován a je umožněn vstup soukromých stanic do vysílacího prostoru. Jako první začala celoplošně vysílat televize Nova. Stalo se tak 4. února 1994, v červnu téhož roku ji následuje i společnost FTV Prima se svým kanálem Premiéra. Na poli sportovních přenosů se strhnul boj o vysílací práva vedoucí ke zvýšení jejich ceny. Několik let vysílala televize Nova jako jediná českou nejvyšší fotbalovou ligu, nicméně diváky špatně vnímaná kvalita těchto přenosů vedla k návratu této soutěže na veřejnoprávní kanál. Nově vzniklé komerční stanice se soustředily na divácky nejžádanější sportovní události. V jejich vysílání se tak objevily přenosy z hokejového Mistrovství světa či evropského šampionátu ve fotbalu. Pravidelně byl také vysílán seriál závodů Formule 1, nejprve na stanici Prima, poté na kanálu Nova. Olympijské hry nadále zůstaly výsadou České televize, stejně jako většina ostatních sportů.²⁹

Zatím poslední důležitá změna je spojena s digitalizací televizního vysílání. Ta umožnila jednotlivým celoplošným stanicím rozšířit svoji nabídku kanálů. Jako první spustila svůj ryze sportovní kanál Česká televize, stalo se tak 10. února 2006 v devět hodin ráno. „Čtyřka“ nabízí ve svém vysílání významné

²⁷ RUSNÁK, Juraj. *Textúry elektronických médií*. Prešov: Grafotlač Prešov, s. r. o., 2010. 296 s. ISBN 978-80-555-0200-7.

²⁸ Kolektiv autorů. *Dějiny českých médií v datech*. Rozhlas – Televize – Mediální právo. Praha: Karolinum, 2003. 461 s. ISBN 80-246-0632-1.

²⁹ BÍLÝ, Vojtěch. *Televizní sportovní přenos jako drama – prvky spektaklu ve fotbalových utkáních*. Olomouc, 2013. bakalářská práce (Bc.). Palackého Univerzita v Olomouci. Filozofická fakulta.

domácí i zahraniční sportovní dění, publicistické nebo dokumentární pořady. Přenosy z olympijských her střídají mistrovství světa a evropské šampionáty. Vedle takovýchto velkých událostí se ale v programu čtvrtého kanálu veřejnoprávní televize objevují i přenosy z národních či regionální soutěží a sport pro handicapované. Vznik ČT Sport tak umožnil divákům přístup k událostem, které jsou časově velmi náročné a nemohly být zařazeny do vysílání ČT2.³⁰

Komerční stanice zatím specializovaný sportovní program nabízejí pouze prostřednictvím satelitního vysílání. Konkrétně jde o program Nova Sport, který vzniknul spojením s již fungující stanicí Galaxie sport. Ten nabízí, na rozdíl od České televize, pravidelné přenosy ze sportovních událostí, jejichž vysílací práva jsou dražší a pro veřejnoprávní televizi v současnosti finančně nedostupné (např. pravidelné vysílání anglické Premier League, NHL, tenisové Grandslamy, aj.). Problémem je nedostupnost pro širší publikum, jelikož kanál Nova Sport je v současnosti placený.³¹

³⁰ ČT 4 slaví páté narozeniny. In: [online]. [cit. 2014-10-09]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct4/exkluzivne-na-ct4/45051-ct4-slavi-pate-narozneniny/>.

³¹ BÍLÝ, Vojtěch. Televizní sportovní přenos jako drama – prvky spektaklu ve fotbalových utkáních. Olomouc, 2013. bakalářská práce (Bc.). Palackého Univerzita v Olomouci. Filozofická fakulta.

3 STŘIH TELEVIZNÍCH SPORTOVNÍCH PŘENOSŮ

Na začátek této kapitoly by se hodila citace Jeremyho Orlebara: „*Střih televizního sportu je prováděn takovým způsobem, aby napomáhal divákově zapojení do událostí a pobízel ho k interakci s událostí, jež se právě odehrává. Tyto strategie mají za cíl pobízet k aktivnímu sledování televizních pořadů, kdy diváci věnují celou svou pozornost tomu, co vidí a slyší, a zároveň se objevují příležitosti, aby se divák do dění zapojil.*“³²

Sportovní přenosy se člení do kategorií:

- sportovní hra;
- kontinuální závody v terénu;
- kontinuální závody na okruhu;
- individuální sporty na jednotlivých stavech;
- úpolové sporty (judo);
- zvláštní sporty (parašutismus).

3.1 Příprava sportovního přenosu

Příprava je důležitou součástí každého přenosu. Každý sportovní přenos má své schéma, které je pevně dané. Dohodne se na něm režisér s hlavními složkami štábu. V tomto schématu se určí, která kamera vytváří jaký záběr pro konkrétní standardní situace v daném sportu. Režisér má na starosti změnu schématu, pokud si to logika věci vyžádá. Velké komerční přenosy mají pevně stanovený design manuál, který je třeba naplňovat. Jeho dodržování je přísně kontrolováno.

3.2 Práce střihače na sportovních přenosech

Hlavní úlohou obrazového střihače při střihu sportovního přenosu je ovládání pultu obrazové režie podle pokynů režiséra a jeho vlastního uvážení. Pevně není dáno, do jaké míry pracuje při volbě záběrů obrazový střihač samostatně a kdy se stává jen jakousi prodlouženou rukou režiséra. Režisér většinou vybírá jednotlivé opakované záběry (vracečky) a obrazový střihač je odbavuje. Obrazový střihač dbá na vazbu záběrů a správně volí šířky záběrů tak, aby střih diváka nerušil a viděl vše potřebné. Obrazový střihač drží hru v širších záběrech, aby divákovi neušla akce. Avšak důležité akce obrazový střihač může zdůraznit v užších záběrech a vrátit je divákovi ve vracečce. Obecně platí,

³² Cit. ORLEBAR, Jeremy. *Kniha o televizi*. 1. vyd. Praha: NAMU, 2012. str. 123-124. ISBN 978-80-7331-246-6

že obrazový stříhač si hlídá hru a režisér se soustředí na vracečky. Obrazový stříhač je jedním z nejdůležitějších složek štábu a musí být pořád ve střehu a být schopen okamžité reakce, musí zvládat vnímání více vjemů najednou a hlavně to vše zvládat s klidnou hlavou. Každá chyba, kterou udělá je vidět ve výstupu. A aby se těmto chybám předcházelo je důležitá součinnost všech složek štábu, týmová práce a klidná atmosféra při přenosu.

3.2.1 Komunikace se členy štábu

Jedním ze zásadních faktorů pro bezproblémovou výrobu sportovních přenosů je jasná komunikace mezi složkami výrobního štábu. U nás neexistují žádná předepsaná pravidla pro komunikaci, zato v anglicky mluvících zemích jsou základní pojmy a povely poměrně jasně definované. O potřebě jasné a výstižné komunikace, zvláště při živém vysílání, není třeba pochybovat. Každý štáb je zvyklý na svou komunikaci a ta musí být rychlá, ale i srozumitelná.

Režisér upozorňuje obrazového stříhače na důležité momenty a říká mu, co bude následovat, aby byl na vše připravený. Obrazový stříhač poslouchá režiséra a bere jeho připomínky v potaz. Kreativně se tak obrazový stříhač může projevit, pouze pokud k tomu dostane volnou ruku od režiséra nebo při řešení spíše technických záležitostí.

Komunikace obrazového stříhače s kameramany je většinou jednosměrná. Obrazový stříhač si říká o záběry. Kameramani se oslovují číslem kamery přiřazené ke stříhačskému pultu. Obrazový stříhač dává pokyny kameramanům, aby se připravili a říká jim, kdy budou stříženi a může jim dát i úlevu na domluvenou dobu. Kamery jsou rozmístěny okolo hřiště. Při hře obrazový stříhač pracuje s kamerami na jedné straně sportoviště. Zlepšuje tím orientaci diváka v prostoru a udržuje jednotu směru pohledu. Po stranách hřiště bývají rozmístěny reverzní kamery určené pro vracečky. Ty se do reálné hry nestříhají. Ale můžou být použity mimo ní, při tvorbě tzv. koláže.

Obrazový stříhač komunikuje i se zvukařem v případě pouštění znělky, předělu, předtáčky, příspěvku či jinak zvukově odlišných sekvencí. Obrazový stříhač dává zvukařovi signál (např. mávnutí ruky), že přechází do této sekvence. Zvukař to pak bere v potaz.

Dále obrazový stříhač komunikuje s techniky, kteří vracejí záběry. Obvykle režisér říká, který záznam si technici mají nachystat a obrazový stříhač dává pokyn, kdy záznam rozjet. Další osoby, se kterými se obrazový stříhač při práci potká, jsou asistenti na spouštění příspěvků, grafiky a titulků.

Důležité je přistupovat ke všem článkům jako k týmu. Tento tým by měl být vnímavý a reagovat správně, aby vše fungovalo tak, jak si režisér s obrazovým stříhačem přejí.

3.3 Skladba sportovního přenosu

Každý sportovní přenos má svou strukturu, člení se do jednotlivých sekvencí. Já se v této kapitole se pokusím vytvořit obecnou strukturu sportovních přenosů a přehled jeho jednotlivých sekvencí. Tyto sekvence buď následují jedna po druhé za sebou, nebo mohou být některé vynechány či přeskočeny. V obecné struktuře se můžou vyskytovat drobnější odchylky a nemusí platit všechny body. Při týmových hrách hra plynule přechází přes přerušení a dál na vracečky, potom znovu pokračuje hra.

3.3.1 Znělka

Většina sportovních přenosů začíná krátkou znělkou. Stopáž často odpovídá 15- 30 sekundám. Znělka je vizuálně velmi poutavá pro diváka a má přinést informaci o jaký sport a úroveň soutěže se jedná. Oznamuje divákům začátek a může být podkreslena hudbou. Popřípadě se zde můžou objevit i další informace.

Obrázek 5 – Znělka volejbalové extraligy

3.3.2 Předtáčka

Ze znělky se prolínačkou nebo ostrým střihem se můžeme dostat do předtáčky. Předtáčka imituje realitu a živý přenos. Natáčí se obvykle 30 - 40 minut před vysíláním. Většinou ji otevírá moderátor ve studiu nebo v reálu na sportovišti nebo slyšíme jen jeho hlas. Moderátor může představit místo konání, sportovní týmy či jednotlivce a výsledky v tabulkách. Ty můžou být provázeny grafy, tabulkami nebo obrázky. Po této prezentaci přichází na řadu rozhovory, pokud jsou možné. Rozhovory může

vést moderátor s trenéry, kapitány týmu nebo důležitými hráči. Můžou se prostřihávat záběry z rozcvičování, tréninku, záběry na tribunu s diváky, z okolí, ale také se můžou prostřihávat záběry z historie. Moderátorům i hostům jsou běžně přiřazeny titulky se jmény. Předtáčka obvykle trvá asi 5-10 minut reálného času, proto je třeba s ní ve vysílacím čase počítat a začít vysílání dříve než je očekávaný začátek utkání.

Obrázek 6 – Předtáčka se studiem

3.3.3 Předěl

Předtáčka většinou plynule přechází v předěl. Předěl je běžně velice krátký grafický prvek, který funguje jako přemostění do reálného prostředí a času. Jeho délka je často okolo 5 sekund. Bývá podkreslen hudbou a může mít jednotný grafický vizuál jako znělka. V některých případech (např. závody v biatlonu) nebývá předěl vůbec použit. Předtáčka tak plynule přechází do úvodu.

3.3.4 Úvod do hry / závodu

Úvod do hry nebo závodu může začínat velkým celkem na sportoviště. Většinou se poprvé objevuje hlas komentátora, který diváka provází v průběhu přenosu. Tady se může prolínat grafika s reálným prostředím. Obvykle se představují sestavy týmů nebo dispozice jednotlivců, rozestavení hráčů. Můžeme vidět nastoupené družstva, soutěží. Občas se objevují i hráči a trenéři v reálu. Většinou v detailu nebo polodetailu jim jsou přiřazeny titulky se jmény a dalšími údaji. Navozuje se atmosféra, ukazují se hráči, trenéři i diváci v blízkých záběrech. Těmito záběry se na diváka přenáší emoce. Při speciálních událostech může zaznít i hymna. Úvod může plynule přejít ve hru.

3.3.5 Hra / závod

Na začátku hry nebo závodu je běžné ukázat, kde a kdo se vyskytuje, na jaké je straně. Často se uplatňuje se pravidlo osy a kamery jsou tak rozloženy na jedné polovině sportoviště. Takže hráče A divák vidí vždy nalevo a hráče B napravo. Divák se tak lépe orientuje v prostoru. Obvykle se stříhá ostře mezi jednotlivými kamerami. Většina hry se drží v celku, aby divákovi neuniklo něco podstatného a měl přehled. Do polocelku nebo užšího záběru se běžně přestřihává v nepřehledných situacích nebo když se chce něco zdůraznit, na něco poukázat. Skóre a výsledky mohou být vyvěšeny na malém panelu nahoře nebo dole obrazovky. V průběhu hry se také mohou vyskytovat krátké komerční přestávky. Je to prostor pro zviditelnění sponzorů. Tato komerční přestávka končí předělem, který nás opět vrací do hry.

3.3.6 Přerušení

Řádná přerušení hry jsou oddechové časy a střídání hráčů. Při skórování nebo výjimečném přerušení rozhodčí většinou přerušuje hru. Obvykle se ukazují emoce všech zúčastněných stran, komu se něco povedlo, komu nepovedlo. Divák tak může ten okamžik prožívat se svým favoritem. Hra nebo závod se střihovým trikem může prolnout ve vracečku. Střihový trik funguje jako přechod mezi reálem a vráceným záběrem. Při střídání hráčů je důležité vidět hráče, který hřiště opouští a hráče, který zaujímá postavení prvního hráče. Popřípadě se ukazuje i trenér a rozhodčí, který hru přerušuje a opět obnovuje. Vezme-li si tým nebo hráč oddechový čas, kamery sledují trenéry s týmy i jednotlivé hráče při poradě či oddechu. Někdy i mikrofony snímají zvuk a divák má tak přehled, o čem tým hovoří.

3.3.7 Vraccčka

Vraccčka neboli opakovaný záběr je zrekapitulování důležitého nebo rozhodujícího momentu z více úhlů záběru. Do vraccčky se můžeme dostat střihovým trikem. Většinou se na ni používají speciální kamery upevněné např. v brance, na síti, u tyče. Říká se jim reverzní kamery. Vraccčky se obvykle zpomalují na 60-70% reálné rychlosti, aby divák vše viděl přehledně. Jeden rozhodující moment se může ukázat z jedné nebo více kamer za sebou, většinou jsou ostře střihovány. Z vraccčky se zase střihovým trikem můžeme dostat do hry. Tak se pořád dokola opakuje hra -> přerušení -> vraccčka.

Obrázek 7 – Vraccčka

3.3.8 Zakončení sekvence

Na konci každé sekvence může být prostor pro reklamy, rozhovory, videopříspěvky, vraccčky, rekapitulace a statistiky. Ty trvají obvykle několik minut a probíhají ve studiu nebo v reálu. Zakončení sekvence se většinou odehrává ve studiu nebo na sportovišti s moderátorem. Můžou se ukázat grafy, statistiky jednotlivých týmů a hráčů. Moderátor je může porovnat. Na pozadí této grafiky obvykle bývá velký celek sportoviště nebo jen jednolitě pozadí. Běžně se představuje tzv. summary, to jsou vraccčky s nejlepšími záběry ze hry. Je tady také prostor pro rozhovor s hráčem, trenérem nebo rozhodčím. Vraccčky důležitých momentů můžou být komentovány a rozebrány např. elektronickou tužkou. Při dlouhé pauze mezi sekvencemi se ještě obvykle pouštějí video příspěvky (archivní záběry, předtáčky...). Zakončení sekvence většinou končí předělem. Může na ni navazovat hra, závod nebo závěr.

3.3.9 Ukončení

Na konci se obvykle zrekapituluje výsledek přenosu, který se může zdůraznit také v grafické podobě. Tato sekvence většinou ukazuje širší záběry na sportoviště. Často probíhá závěrečné hodnocení a rozloučení. Týmy nebo jednotlivci si v těchto případech nastupují do řad. Ve výjimečných situacích hraje hymna, vyhodnocuje se osobnost zápasu /závodu, vítěz zápasu/ závodu a předávají se ocenění. Sportovci se loučí navzájem i s diváky. Na úplný závěr se mohou komentátoři a moderátor rozloučit v reálu nebo ze studia. Celý přenos obvykle uzavírají závěrečné titulky a znělka.

3.4 Současné střihové trendy

Sport, jakožto oblíbený programový žánr, také podléhá aktuálním trendům. I když televize představuje rozhodující a důležitý vývoj v zobrazování sportu, diváci byli s televizním sportem vždy v interakci a formy jeho prezentace vybízely diváka, aby se více zapojoval a účastnil. Současné střihové trendy podněcují sportovní diváky, aby se cítili jako součást davu fanoušků přítomných na většině sportovních událostí, aby měli pocit, že se mohou podílet na odborném hodnocení toho, co hráči dělají. A aby dokázali sdílet pocity úspěchu anebo zklamání, které zažívají i samotní hráči. Většina těchto trendů k nám přichází ze zahraničí.

Současné střihové trendy umožňují divákovi nahlédnout do zákulisí sportovního utkání. Snaží se televizním divákům nabídnout něco víc, než by zažili přímo na sportovišti. Hlavním současným střihovým trendem je diváka vtáhnout co nejvíce do dění na sportovišti prostřednictvím přiblížení se k jednotlivým aktérům a vytvářením jejich příběhů, ruku v ruce s tím jdou další technologie (on-board kamery, snímání zvuku u rozhodčích i soutěžících atd.). Střihají se reakce trenéra v užších záběrech. Ukazují se porady trenéra se sportovcem nebo hráči. Hráč se pak dostává blíže do dění a víc než jeho protivníci.

Jeden ze střihových trendů je přidávání kamer na sportoviště. Vícečetné kamery mohou být rozmístěny kolem různých stran hrací plochy. Rozmístění kamer poskytuje mnohem bližší pohled na dění, než jaký normálně mají diváci na místě samotném a přestřihávání mezi záběry z jednotlivých kamer umožňuje televiznímu divákovi, aby se identifikoval s úsilím a emocemi soutěžících. Při takovém množství kamer má obrazový střiháč větší výběr a může ukázat jednu akci z více uhlů. Tím se střih zrychluje. Rozmísťují se speciální reverzní kamery, které dobře dohlédnou na rozhodující okamžiky hry. Ty se při nerozhodných situacích nebo skórování vracejí zpomalně. Jedna akce se vrací i z několika kamer za sebou. Divák je o krok napřed oproti rozhodčím. Další kamery sledují detailně důležité sportovce, trenéry, rozhodčí a fanoušky. Střihají se jejich reakce, gesta, slovní vyjádření a emoce.

On-board kamery jsou speciální malé kamery určené pro snímání trati a soutěžících, jsou navrženy s maximální efektivitou a stabilitou. Umísťují se pomocí speciálních držáků např. do aut, na helmy, při parašutismu. Mezi další trendy patří snímání zvuku u rozhodčích a soutěžících.

Fanoušci chtějí slyšet, co rozhodčí radí svému týmu, proto mikrofonisté snímají jejich rozhovory. Také na některé soutěžící mohou být umístěny zvukové porty. Diváci, tak můžou slyšet, co jejich oblíbený soutěžící říká a prožívat sportovní přenos s ním. Na ovlivnění diváka se čím dál víc podílí komentátor. Slovní diskurz sportovních komentátorů také běžně vyzývá diváky k tomu, aby si tvořili vlastní úsudek o výkonu sportovců a aby hodnotili jejich úspěšnost.

Stříhové trendy u sportovních přenosů se neustále mění, avšak jejich význam bude přetrvávat. Jeremy Orlebar shrnuje účinky stříhových trendů na diváka takto: „*Pro televizního diváka sportu je uvolněn prostor tak, aby ho sám zaplnil, přičemž se vyžaduje jeho aktivní reakce a zapojení.*“³³

³³ Cit. ORLEBAR, Jeremy. *Kniha o televizi*. 1. vyd. Praha: NAMU, 2012. str. 124. ISBN 978-80-7331-246-6

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo blíže prozkoumat činnost obrazového stříhače při televizním sportovním přenosu. Obrazový stříhač je velmi důležitým článkem štábu. Komunikuje se všemi složkami štábu a při své komunikaci musí být jasný a stručný. Nijak výrazně neovlivňuje dramaturgii přenosu. Úkolem obrazového stříhače je, aby divák měl o vývoji sportovního přenosu přehled a aby mu neuniklo nic podstatného. Důležité momenty obrazový stříhač znovu opakuje ve vracečkách. Stříhačovy kvality tak v praxi do velké míry ovlivňuje znalost technologie a schopnost rychlého a spolehlivého ovládní obrazové režie.

Dalším cílem bylo vytvořit obecnou skladbu sportovních přenosů. Každý sportovní přenos má svou skladbu, proto jsem vytvořila obecnou skladbu sportovních přenosů. Dělí se do jednotlivých sekvencí, které následují za sebou nebo jsou některé sekvence vynechány.

Přínosem mé práce bylo poznat profesionální obrazové stříhače a sledovat jejich práci při přímém přenosu, obzvláště v řešení nestandardních situací. Dalším přínosem je, že jsem si vyzkoušela práci obrazového stříhače při televizních sportovních přenosech a práci obrazového stříhače jsem mohla popsat i ze své vlastní zkušenosti v České televizi.

Vzhledem k pokusu o zobecnění skladby sportovních přenosů, nemusí toto členění platit na všechny televizní sportovní přenosy. Některé přenosy se můžou více či méně vychylovat.

Práce na této studii mi přinesla hlubší seznámení s technologií. Především z rozhovorů se zkušenými kolegy a z praxe jsem si odnesla poznatky, které mi pomůžou v mém profesním růstu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BLÁHA, Miroslav. 1. Teoretická část: Střih studiových televizních pořadů "Medúza" 2. Praktická část: Audiovizuální dílo nebo tematický soubor audiovizuálních děl, délka minimálně 10 min., střih. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací.
- DVOŘÁK, Tomáš. Vysílání sportovního kanálu ČT4 Sport v roce 2006. Brno. 2012. 54 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií.
- JACOBSON, Mitch. *Mastering Multi-Camera Techniques: From Preproduction to Editing and Deliverables*. 1st ed. MA: Focal Press, 2010, 472 s. ISBN 02-408-1176-3.
- KAŠPAR, Tomáš. 1. Teoretická část: Přístup k formátu televizního pořadu Tečka páteční noci 2. Praktická část: Audiovizuální dílo nebo tematický soubor audiovizuálních děl, délka minimálně 10 min., střih. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací.
- KUBA, Petr a VÍT, Vladimír. *Televizní technika: studiové zpracování televizního signálu*. 1. vyd. Praha: BEN - technická literatura, 2000, 223 s. ISBN 80-860-5688-0.
- KUČERA, Jan. *Střihová skladba ve filmu a v televizi*. 2., dopl. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2002, ISBN 80-733-1896-2.
- MILLAR, Gavin and REISZ, Karel. *The Technique of film editing*. 2nd ed. MA: Focal Press, 2005, 901 s. ISBN 02-405-2185-4.
- ORLEBAR, Jeremy. *Kniha o televizi*. 1. vyd. Praha: NAMU, 2012. 228 s. ISBN 978-80-7331-246-6.
- Ročenka České televize. Redakce sportu. In: [online]. [cit. 2014-10-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/publikace/rocenky/>.
- RUSNÁK, Juraj. *Textúry elektronických médií*. Prešov: Grafotlač Prešov, s. r. o., 2010. 296 s. ISBN 978-80-555-0200-7.
- SLACK, Trevor. *The Commercialisation of Sport*. 1st ed. MA: Routledge, 2003, 368 s. ISBN 07-146-8078-8.
- SVĚŘÁKOVÁ, Nela. Sport a televize. Brno, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií.
- ŠTOLL, Martin. *Zahájení televizního vysílání. 1.5.1953 – Zrození televizního národa*. 1. Vyd. Praha: Havran, 2011. 212 s. ISBN 978-80-87341-06-3.
- VALUŠIAK, Josef. *Základy střihové skladby*. 3., rozš. vyd. V Praze: FAMU, 2005, ISBN 80-733-1039-2.
- VESELÝ, Filip. 1. Teoretická část: Střih v sekvenčních technologiích a jeho rozdíly v rámci forem 2. Praktická část: Amputace. Zlín, 2012. bakalářská práce (BcA.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací.
- Výroční zpráva o činnosti České televize v roce 2014. In: [online]. [cit. 2014-10-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/rada-ct/vyrocní-zpravy/>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Diagram obrazového střihu

Obrázek 2 – Obrazový střihač

Obrázek 3 – Obrazová režie

Obrázek 4 – Střihový pult

Obrázek 5 – Znělka volejbalové extraligy

Obrázek 6 – Předtáčka se studiem

Obrázek 7 – Vracečka

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Porovnání živého a obrazového střihu

